
$$\begin{array}{r} 1988 \\ + 30 \\ \hline 2018 \end{array}$$

ESRUM
KOST- OG FRISKOLE

Det store i det små,
det små i det store

Det Kgl. Bibliotek - Aarhus

400030895841

JUBILÆUMSSKRIFT | ESRUM KOST- & FRISKOLE | 30 ÅR

ESRUM

KOST- OG FRISKOLE

”

”Det var nogle fantastiske mennesker, som hjalp mig videre i livet. Nogle gange måtte de råbe lidt højt, for vi var jo nogle baryler. Men det var voksne, der ville det her.”

Max startede i 1990.

”Jeg fik lige det, jeg havde brug for. Havde jeg ikke fået det, kunne det være gået grueligt galt.”

Stella startede i 1995

”Når jeg har tænkt over, hvad jeg kunne bidrage med i samfundet, så kunne det godt være noget af det, jeg har lært i min tid på Esrum Kost- & Friskole.”

Michella startede i 2007.

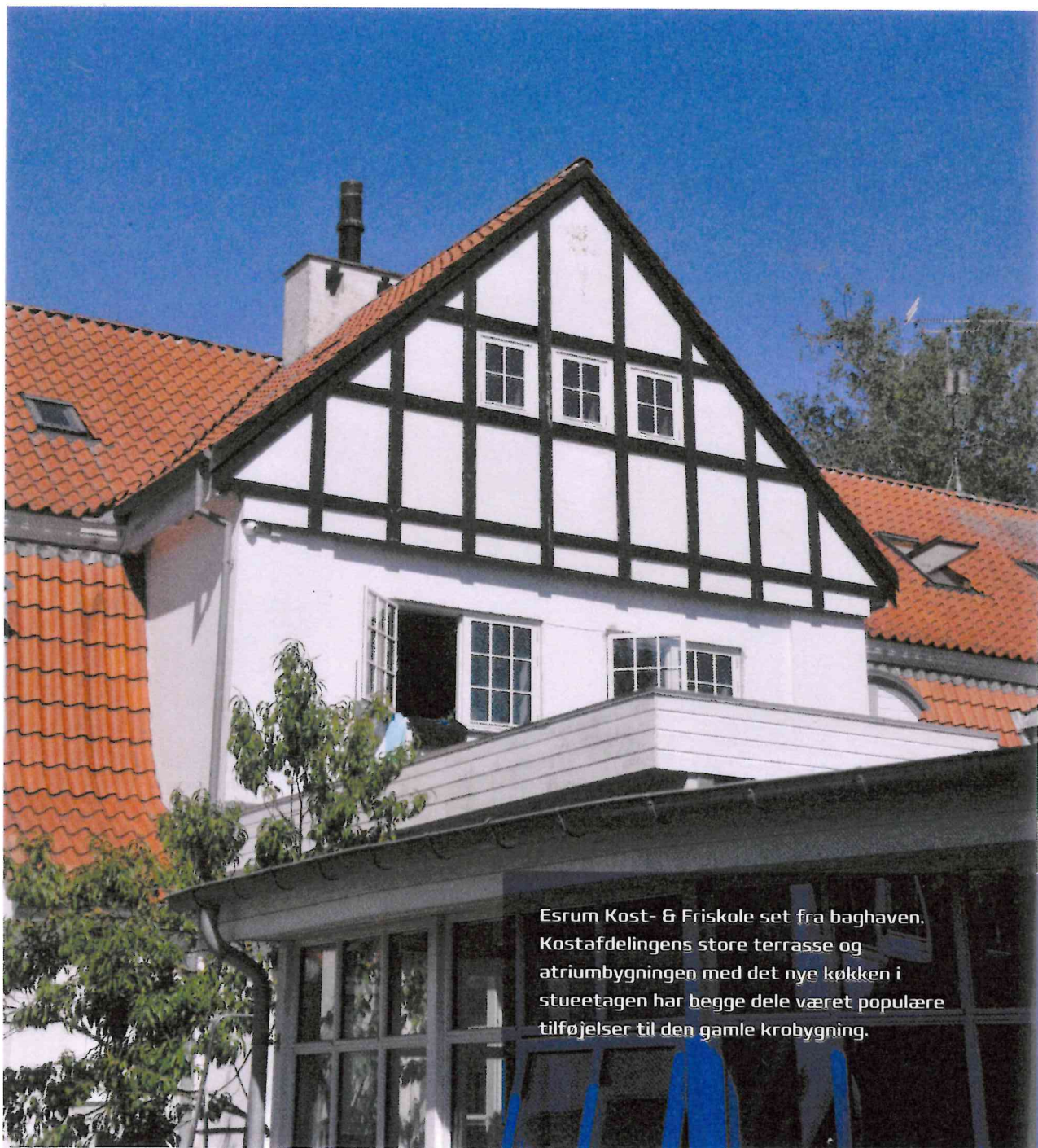
Jakob var ”sygt glad” for at flytte på Esrum Kost- & Friskole som 13-årig. Inden da havde han haft nogle svære år, efter at hans mor døde, og hans far fik problemer.

Jakob startede i 2014.

Indhold

Forord ved formand Bjørn Strange	5
1988-1990 Esrom Friskole fra tanke til virkelighed	7
Max: Man skulle lære at være et ordentligt menneske	13
1990-2000 En "halvhård banan" med stor kreativitet bliver skoleleder	15
Stella: På Esrom fik jeg lige det, jeg havde brug for	21
2000-2014 Opgang, krise og en ny chance	23
Michella: Svært, men også en god tid, der gav nye muligheder	27
2014-2018 En velfungerende skole med et øje på fremtiden og masser af drømme	29
Jakob: Glad for skolen – men til sidst træt af pædagoger	35
Fra sorg over kroens lukning til glæde over et nyt samarbejde mellem byen og skolen	35
10 formænd/-kvinder på 30 år	37
5. september er altid en skæbnedag for en friskole	38

Esrum Kost- & Friskole set fra baghaven. Kostafdelingens store terrasse og atriumbygningen med det nye køkken i stueetagen har begge dele været populære tilføjelser til den gamle krobygning.

Forord

Bjørn Strange,
bestyrelsesformand siden 2017
– én i den lange kæde

Esrum Kost- & Friskole runder 30 år, og det fine jubilæumsskrift inviterer til fordybelse og tanker om, hvordan udvikling foregår i en foranderlig verden. Grundlæggernes intentioner om at skabe et sted, hvor børn ville kunne få andre muligheder end i de mere traditionelle institutioner, om at skabe et sted, hvor småt var bedre end stort, om at skabe et sted, hvor nærheden mellem barn og voksen skulle være et bærende element i barnets udvikling.

De intentioner er fastholdt gennem alle årene.

Det har udfordret mænd og kvinder. Det har krævet kampe og ændrede strategier. Det har slidt på arbejdsrelationer og formentlig også venskaber. Det har brudt nye veje i forhold til forældre og samarbejdspartnere og

har i samarbejdet altid været underlagt den kendsgerning, at erfaringer er gode at medtage, men aldrig at hænge fast i.

Denne kamp kendetegner hele skolens historie og er med til at sikre, at skolen står her endnu.

Omsorg for det enkelte barn har været underkastet tidernes pædagogiske forståelse og er derfor foranderlig. Fra troen på, at barnet ville udvikle sig i den rigtige retning, ville modnes og selvstændiggøres, alene, hvis de voksne i omgivelserne havde tillid til det og udviste kærlighed, hen over det forhold, at der – derudover – skulle udefrakommende motivation til, og at målene var vigtige, frem til en nutid, hvor der er lagt yderligere et lag på, nemlig krav til hverdagen og læringen og det gensidige hensyn. I dag er alle disse tre led elementære dele af skolen.

Denne udvikling pågår, uden at nogen kan give et tilnærmelsesvist konkret svar på, hvilke nye pædagogiske udfordringer fremtiden stiller krav om.

I stor respekt for alle, som løftede og bar: ledere, lærere, pædagoger, køkkenmedarbejdere, rengøringsassistenter, pedeller og nattevagter.

I stor taknemmelighed til alle, som støttede op om skolen: bestyrelsesmedlemmer, sagsbehandlere, borgere i Esrum og forældre.

Hver på sin måde, hver med sine evner, hver med sin uddannelse og rolle.

I løftede Esrum Kost- & Friskole gennem de første 30 år.

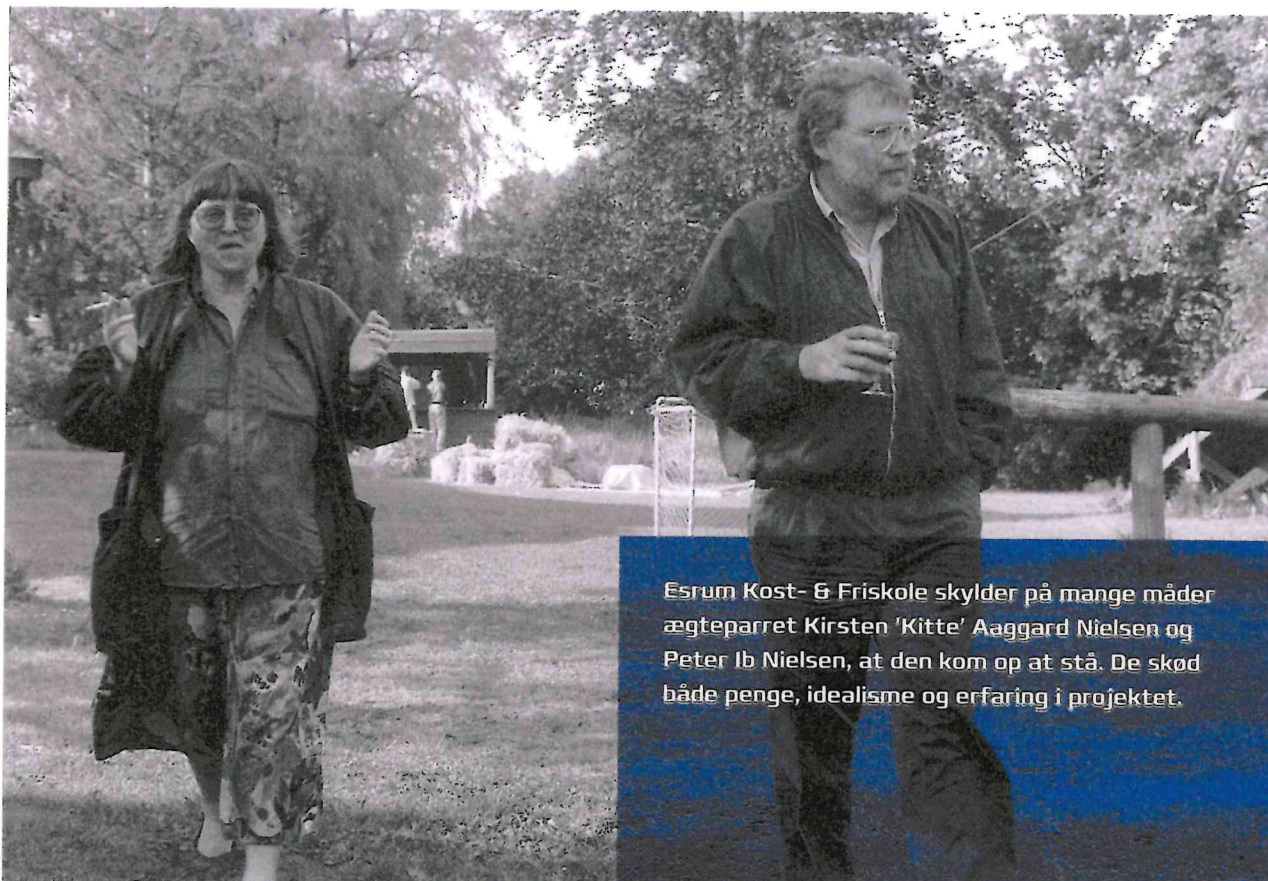
Læs det fine jubilæumsskrift, bliv overraskede over detaljer, nyd billederne, og hav i mange år det smukke indtryk af forandringen fra Esrum Kro i middelalderen til Esrum Kost- & Friskole i det 21. århundrede i samme bygning stående på nethinden.

Personkredsen omkring tilblivelsen af Esrum Kost- & Friskole var idealistiske og venstreorienterede - for manges vedkommende med en læreruddannelse i bagagen. Til højre i billedet en af skolens elskede busser, der bragte både elever og lærere rundt i omverdenen.

1988-1990

Esrom Friskole fra tanke til virkelighed

Esrom Kost- & Friskole skylder på mange måder ægteparret Kirsten 'Kitte' Aaggard Nielsen og Peter Ib Nielsen, at den kom op at stå. De skød både penge, idealisme og erfaring i projektet.

Det har været en broget skare, der mødtes den dag i august 1988 på gårdspladsen foran Esrom Hovedgade nr. 18. 15 elever, de fleste af dem drenge og formentlig ikke alle sammen lige renskurede. En ung og energisk madmor, en håndfuld langhårede lærere og pædagoger, en socialrådgiver og en nyslået skoleleder. Mødestedet var det, der i århundreder havde været Esrom Kro, men som i nogle måneder havde heddet Esrom Friskole. Foran skolen stod en stor, brugt bus og ventede.

Eleverne var indskrevet på skolen fra skoleårets start. Men der var lige en hage ved dette, hvilket forklarer bussen ... Skolen var endnu ikke blevet godkendt i kommunen, og derfor havde lærergruppen fundet på

et modtræk. "Vi tager bare eleverne med til Sverige og underviser dem dér, indtil godkendelsen kommer i hus," fortalte man til den ansatte i forvaltningen. Han havde grinnet af ideen og de lidt skøre ildsjæle. Sådan var tiden, og sådan blev det. Gruppen havde ifølge overleveringen nogle fantastiske dage i daværende Græsted-Gilleleje Kommunes venskabsby, Osby, i det nordlige Skåne.

Idealister med kapital

Før den noget særprægede skolestart var gået et lille år med forberedelser. Tanken om at skabe en friskole for dag- og døgn elever, der på forskellige måder var faldet ud af det normale system, blev startet i personkredsen omkring den fallerede Martin Andersen Nexø-højskole i Lan-

gerød ved Fredensborg og de to små idealistiske kost- og friskoler, Havregården og Skolen ved Østvej (det senere Skolen ved Slotsvænget). Det var unge venstreorienterede idealister, mange af dem læreruddannede, der boede i kollektiver og var inspireret af fri- og lilleskolerne og deres idealer om frihed, demokratiske værdier, moderne pædagogik, kreativitet og fællesskab.

Penge var der ikke mange af, men her trådte tilfældet til. En af idealisterne, den læreruddannede Peter Ib Nielsen, var gift med Kirsten 'Kitte' Aagard Nielsen, der netop havde arvet en millionformue. Kitte var selv læreruddannet – og filantrop. Parret var involveret i flere af de små friskoler i området og boede på Sonnerupgaard i udkan- ten af Esrum.

Formentlig var det i køkkenet på Sonnerupgaard, at tan- ken om at starte endnu en friskole blev født. Men det var under en middag på Fredensborg Store Kro, at Esrom Kro kom på tale. Kroen var lukket i december 1987 og ideen om at købe den syntes oplagt. Foruden Peter Ib og 'Kitte' Aagard Nielsen var blandt andre parret Niels Rosendahl Jensen og Grethe Henriksen fra Martin Andersen Nexø- højskolen, Helle Knutsson, der drev det socialpædagogi- ske opholdssted Krageredegård og socialpædagog Bjørn Svensson med i den inderkreds, der hurtigt begyndte at arbejde for at gøre tanken til virkelighed. Man besøgte andre lignende skoler og diskuterede pædagogik. Blan- dingen af kostskole og dagskole tiltalte – kosteleverne kunne have glæde af at blive 'blandet' med elever med mindre tunge udfordringer – og dageleverne kunne have

I 1988 var det slut med Esrom Kro. Den første bygning på stedet, opført i 1136, tjente som bolig for de arbejdere, der opførte Esrum Kloster. Fra 1154 blev det en egentlig kro.

glæde af, at kosteleverne måske satte et lidt langsommere tempo i undervisningen. At de valgte friskoleformen, betød, at de – som de skrev – godt nok skulle bygge på de vejledende læseplaner fra Undervisningsministeriet, men var "mindre bundne af pensakrav og derfor også mere tilbøjelige til at finde emner og temaer, der fænger og fængsler", som der står i et referat fra dengang.

En glad tid med bølgeskulp

Foråret 1988 blev et aktivt forår. Kroen blev købt på tvangsauktion af den nystartede selvejende institution Esrom Friskole for 3,5 mio. kr. – og herefter købt af 'Kitte' Aagard Nielsen for 5,2 mio. kr., hvilket gav et tiltrængt likviditetstilskud. Der blev skuret og skrubbet, smidt gammelt inventar ud, malet og købt nyt. Alle gav en hånd med, helt i tidens ånd. Der blev lavet vedtægter, valgt bestyrelsesformand (Bjørn Svensson) og kontakten socialforvaltninger for mulige elever.

Allerede tidligt i foråret var initiativgruppen blevet klar over, at man måtte have en skoleleder, der ville stå respekt om – også i mere etablerede kredse. Valget faldt på Gert Starup, der var uddannet folkeskolelærer og i mange år havde været tilknyttet Svaneparken, en del år som forstander.

Købet af kroen gav lidt bølgeskulp i lokalbefolkningen. Enkelte kritiske røster talte om frygten for at få en gruppe 'banditter' i baghaven. I UgePosten i juni 1988 forsøgte Gert Starup at berolige gemytterne og udtalte til de "Esrom-borgere, der måtte frygte for vores elevers adfærd i fritiden", at "vi har udtrykkeligt meddelt, at Esrom Friskole ikke kan tage børn, der kræver behandling – det er alene skoletrætte børn og børn, hvis hverdag er hårdt præget af problemer i hjemmet eller forældres job i udlandet".

Der blev holdt et velbesøgt beboermøde – hvor de fleste da også var positive over for planerne.

Det var en glad tid, husker Grethe Henriksen, fyldt med gåpåmod og idealisme. Selv eleverne syntes at melde sig.

To lærere skal med yngstegruppen på lejrskole.

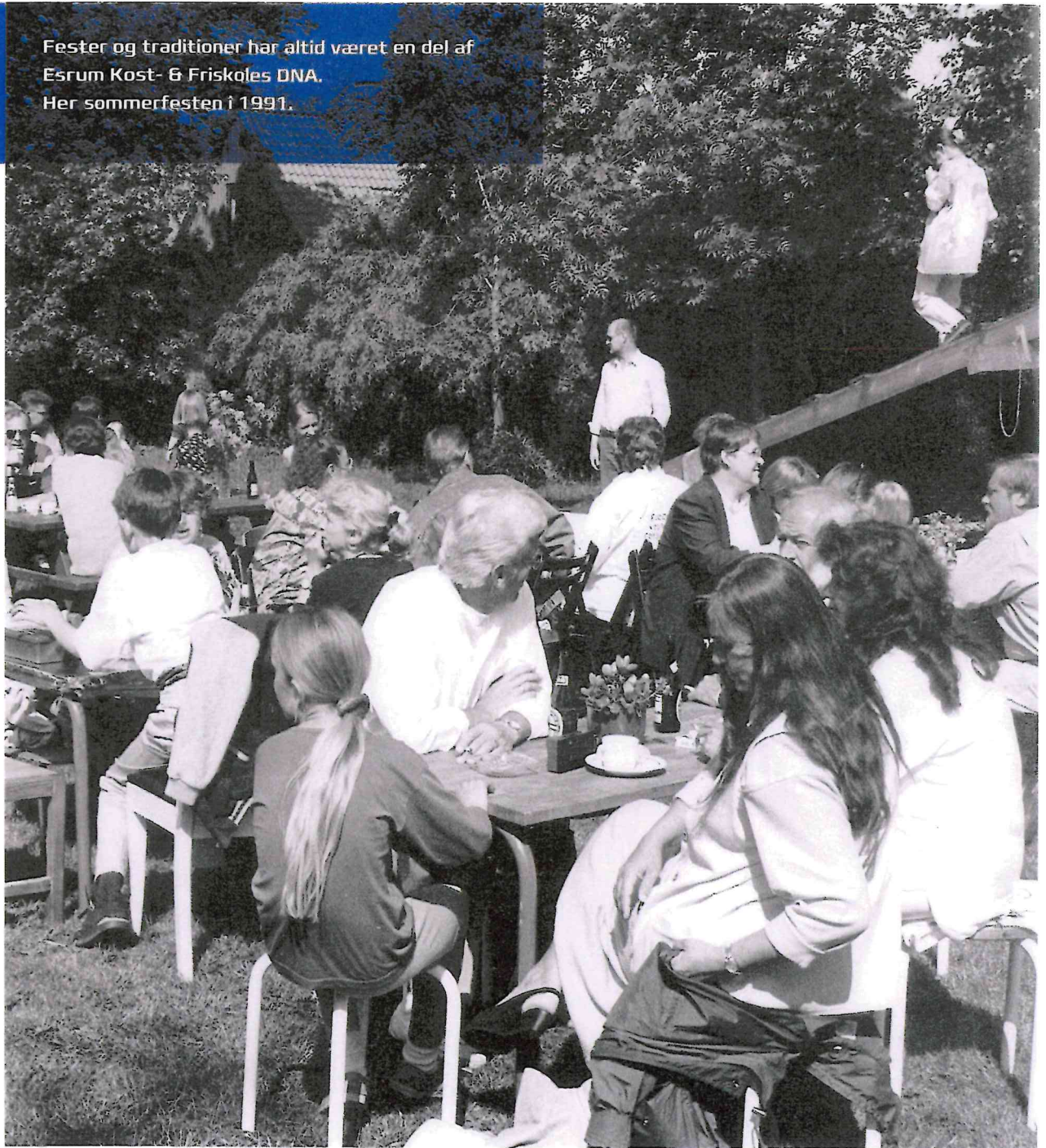

Esrom Kost- & Friskole var en af de første skoler, der fik computere - her er ældstegruppen i gang.

Sommerfest 1990 med forældre, elever, ansatte og bestyrelse.

Fester og traditioner har altid været en del af
Esrum Kost- & Friskoles DNA.
Her sommerfesten i 1991.

I juni '88 var 17 elever tilmeldt, seks dagelever og 11 kostelever. Tre-fire af dem kom fra det socialpædagogiske opholdssted Krageredegård, der altid havde besvær med at få de lokale folkeskoler til at tage sine børn. To kom fra – som der står – "socialistiske familier" i lokalområdet, og andre var elever, socialforvaltningerne havde besvær med at placere.

Indlæring og socialisering

Gert Starup og Niels Rosendal Jensen var hovedkræfterne i formuleringen af pædagogikken. Niels Rosendahl Jensen lænede sig – som mange med ham – op ad den russiske pædagog Anton Makarenko og hans tanker om kollektivet som pædagogisk kraft, aktiv disciplin, konsekvenser og klare normer. Gert Starup var rundet af en blødere og mere kreativ pædagogik, inspireret af Sofie Riffbjerg og Maria Montessori. Men i princippet var de enige om, at det pædagogiske element lå i fællesskabet og i at bygge en skole på ansvarlighed, hjælpsomhed og gensidighed. Sammen havde de formuleret mottoet: "Når vi leger, leger vi, og når vi tager fat, tager vi fat."

Som Gert Starup formulerede det i interviewet 'Ikke kæft, trit og retning – men frihed under ansvar' fra bladet Børn & Trivsel i tiden fra 1989, var det overordnede pædagogiske mål at "gøre flokken til en gruppe". Og videre: "Vi tager ikke imod børnene med forventning om, at nu skal de hurtigt blive lærevillige og opføre sig, sådan som vi ønsker det [...] Vi ved, at de kommer her, fordi deres små forvitrede sjæle har modvilje mod voksne, som er den direkte eller indirekte årsag til, at de har det ondt." Han understregede, at skolen selvfølgelig ved, at den skal følge Undervisningsministeriets pensumkrav. Men: "Vi ved også, at terperi ikke er noget for vores elever, så vi arbejder i projektgrupper om blandt andet dette teaterstykke, som eleverne selv har skrevet, og som handler om 'Det gode og det onde', og som således indeholder både indlæring og socialisering," sagde han til journalisten.

Eleverne var fra starten inddelt i en yngregruppe og en ældregruppe. Der var fast skema, men masser af ekskur-

sioner, motionsløb, lejrskoleophold i Sverige, fisketure med videre – og allerede dengang var der et tæt samarbejde med de lokale oplysningsforbund og klubber. Da mange af eleverne var stærkt skoletrætte, blev der eksperimenteret med praktiske aktiviteter som et lille cykelværksted og temauger som fx temaet 'rengøring', der blandt andet bestod af adskillelse af støvsugere og samling igen! Hver fredag eftermiddag samledes alle – elever, lærere, madmor Grethe og pedellen – og talte om ugen, der var gået.

Økonomien, som blev et ømt punkt i mange år, var de første år "gyselig" ifølge et bestyrelsesreferatet. Med en ambitiøs personalebesætning – fire lærere, fire socialpædagoger, en pedel, en økonom, to fuldtidsvikarer, en deltidspedagog, en deltidssocialrådgiver og en sekretær – til 20 børn var kassekrediten i bund, og alle budgetprognoser blev overskredet den forkerte vej. Tonen i lærergruppen kunne være hård, og enkelte af eleverne viste sig at være en større udfordring for de unge idealister, end man nok havde forudset. Bølgerne kunne gå højt blandt de ansatte, og i foråret 1989 ønskede Niels Rosendahl Jensen at smide håndklædet i ringen. I et brev til bestyrelsen beskrev han i voldsomt malende vendinger, hvordan den manglende enighed i lærergruppen over for eleverne betød, at alting sejlede, og at skolen var på vej til sin egen opløsning. "Modgiften over for børneanarki kan kun være: 1) statuering af et par eksempler på den reelle magtfordeling (altså at vippe et par børn ud af klappen) og 2) at angribe problemet med jernhånd, dvs. uden nogen tøven og vaklen opstille recepten for personalets modangreb og fremtidige fælles holdning og handling og så handle derefter," stod der blandt andet. Der gik dog noget tid, inden Niels Rosendahl Jensen gjorde alvor af sin opsigelse.

Børnene trivedes

Pædagog Eva Larsen blev ansat 1. maj 1989 og har været en del af skolens DNA lige siden. Hun taler i dag om en tid præget af manglende pædagogisk enighed, ingen penge og elever, der kunne være svære at håndtere. Men der var også en kæmpe vilje og opfindsomhed blandt de ansatte til, at projektet skulle lykkes. Lærerne var selv

Esrum Kost- & Friskoles gamle køkken fra kroens tid.

I 2008 blev køkkenet revet ned og erstattet af et nyt, funktionelt køkken i tilknytning til atriumbygningen.

med til at renovere andensalen på skolen og ombygge de små værelser for kroens tjenestepersonale til klasseværelser. De var også medansvarlige for, at der blev indskrevet nok elever til, at skolen kunne overleve. En markedsføringsplan fra 1989/90 taler om et "velkommen til det private erhvervsliv. Vi skal nu være professionelle. Take it or break it."

En af dem, der ikke kunne 'take it', var den nye skoleleder, Gert Starup. Allerede efter et år meddelte han, at han ønskede at fratræde – senest ved årsskiftet – og 1. januar 1990 blev lærer Tommy Petersen konstitueret i stillingen, mens bestyrelsen varmede op til at finde en ny skoleleder.

Samtidig med at lærergruppen kæmpede, var der mange lyspunkter, der viste, at projektet havde potentiale. I for-

året 1989 gik den første elev til eksamen og fik, hedder det, et "flot resultat". Lederen af opholdsstedet Krage-redegård, Helle Knutsson, kunne – siger hun i dag – se, at 'hendes' børn trivedes som aldrig før. De skoletrætte elever var glade for cykelværkstedet. Efter en uhyre vellykket juleafslutning for elever, søskende, forældre og anden familie gik alle opløftede hjem.

Så ånden var stadig, som den blev formuleret på generalforsamlingen i maj 1989, at "Esrum Friskole er kommet for at blive", og "det er skolens opfattelse, at netop tilbud som Esrum Friskole er et uundværligt led i skolesystemet."

Sætninger, der i årene, der kom, mange gange skulle blive testet. Men som stadig – her 30 år efter – viser sig at være sande.

”

MAX: Man skulle lære at være et ordentligt menneske

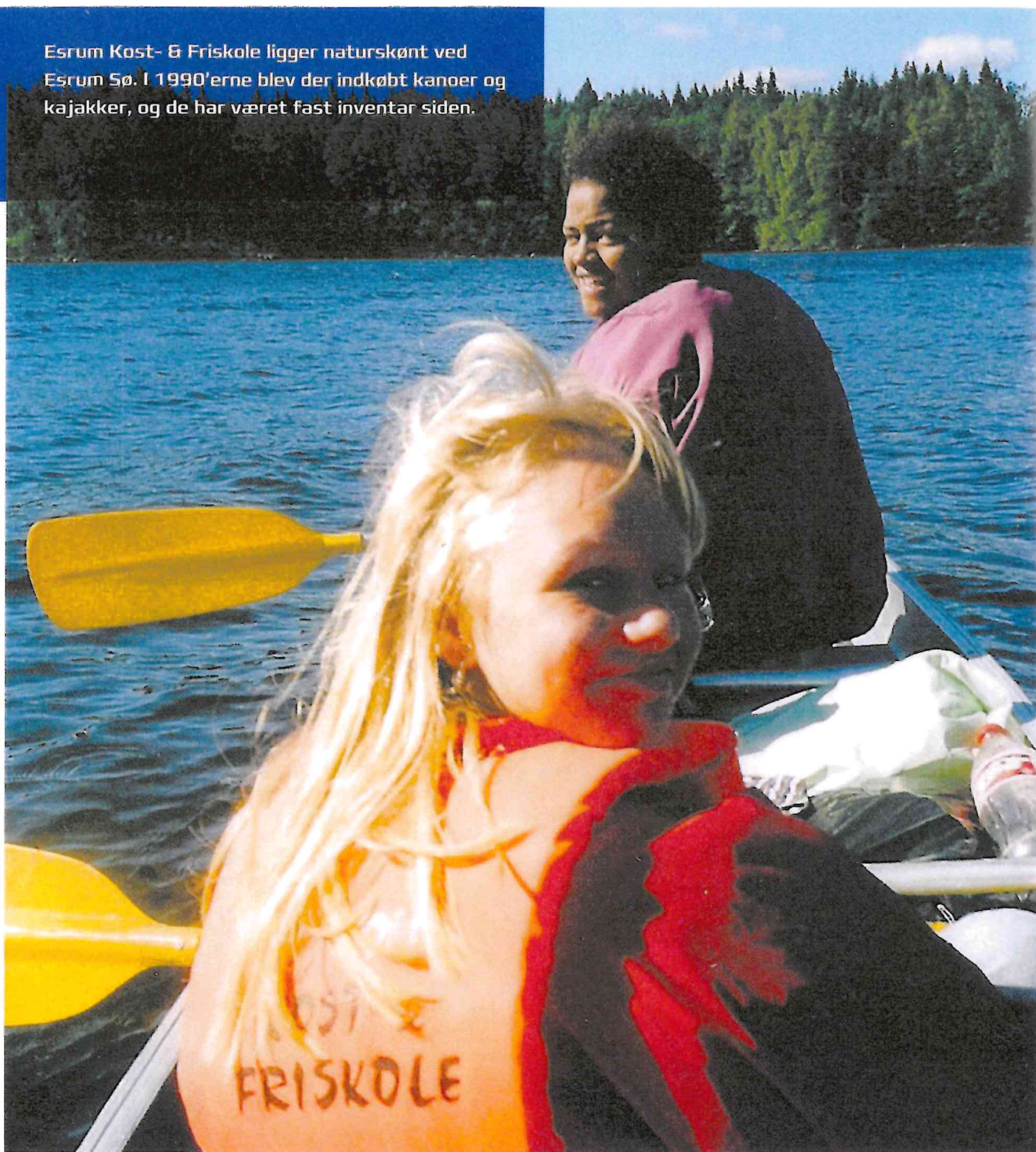
Max, der i dag er 39 år, startede i 5. klasse som kostelev på Esrom Friskole tilbage i 1990. Han husker en skole, hvor lærere og pædagoger gik mere op i at lære elever at gebærde sig over for andre mennesker end i at lære dem at lægge to og to sammen.

”Det var nogle fantastiske mennesker, som hjalp mig videre i livet. Nogle gange måtte de råbe lidt højt, for vi var jo nogle baryler. Men det var voksne, der ville det her, og man var jo mere sammen med dem end med sine egne forældre,” siger han.

I alle årene var skolen om vinteren på skiferie. Noget, Max aldrig havde prøvet før, så det var en helt ny verden, der åbnede sig for ham. Samtidig lærte han ting, der rustede ham til livet bagefter. Fx at vaske sit eget tøj – og ikke mindst at lægge det på plads i skabet bagefter.

Max tog 9. klasses afgangsprøve på Esrom Friskole – en helt almindelig en af slagsen – og flyttede derefter hjem til sine forældre og fik en 10. klasse på en almindelig folkeskole. I dag er han uddannet VVS'er. I alle årene har han haft nogen kontakt til skolen. Været til nogle gamle elevers-fester og været hyret til at sætte tagrender op, da skolen byggede ud i 2007/2008.

Esrum Kost- & Friskole ligger naturskønt ved Esrum Sø. I 1990'erne blev der indkøbt kanoer og kajaker, og de har været fast inventar siden.

1990-2000

En "halvhård banan" med stor kreativitet bliver skoleleder

Det må have været spændende diskussioner, lærere og bestyrelsesmedlemmer har haft i foråret 1990 om, hvem der skulle være ny skoleleder på Esrom Friskole. Skulle det være en idealist, der kunne bære den venstreorienterede arv videre – eller hellere en pragmatisk skikkelse med erfaring fra at drive en skole? Der var delte meninger.

Et flertal i bestyrelsen valgte til sidst at prioritere erfaringen fra skoledriften og ansatte den 38-årige socialrådgiver Lis Møller, der kom fra en lærerstilling på Albertslund Lilleskole, hvor hun som markant person efter sigende delte vandene. Lis Møller overtog ledelsen på et tidspunkt, hvor økonomien på Esrom Friskole var i bund, og elevtallet svingede op og ned. Med hende fulgte en ny ledelsesstil.

Selv har Lis Møller i 2011 fortalt fagbladet Socialrådgiveren om den første tid som ny skoleleder:

"Der var meget kaos, og de første par år var ikke sjove. Jeg tog min tidligere sekretær fra Albertslund Lilleskole med, og uden hende havde jeg nok ikke klaret det. Jeg måtte ganske enkelt være stram i spyttet og fyre de medarbejdere, der ikke var gode nok, eller som ikke spillede med mig. Jeg blev den upopulære, da jeg fyrede en tredjedel af personalet og satte nogle nye og mere faste rammer op. Som menneske og som leder er jeg ikke Mother Theresa, men nærmere en halvhård banan, så jeg har altid haft en mere opblødende souschef ved min side," sagde hun blandt andet.

Nogle af de, der havde været med fra starten, oplevede, at 'deres' skole smuldrede mellem fingrene på dem. Væk kom efter deres mening det 'røde' præg på Esrom Friskole, væk kom madmors rolle som kontaktperson og aktiv deltager i de pædagogiske diskussioner, væk kom det hyggelige fællesmøde fredag eftermiddag for elever og ansatte, og væk kom traditionen med at starte undervisningen blødt op mandag kl. 11. Ind kom en skolestart mandag morgen kl. 8.30, mere fokus på egentlig undervisning og endnu mere fokus på det tiltrængte arbejde med at sælge pladser til kommunerne. Ind kom også – som vi

skal se – en lang række initiativer, som den dag i dag udgør fundamentet i skolens dagligdag og målsætning.

Flere af stifterne af skolen forsvandt i Lis Møllers første tid. Det gjaldt Niels Rosendahl Jensen og efter et års tid også madmor Grethe Henriksen, der havde boet på skolen i en lejlighed på anden sal. Den blev hurtigt inddraget til kostafdelingen – deraf navnet 'lejligheden', der stadig er betegnelsen.

Rejser, musiklinje og faget 'rengøring'

Der var fuld fart fremad på den nye leder. "Tæv uforknytt løs på problemerne, men vær forberedt på, at de tæver igen," havde Piet Hein sagt – og Lis Møller gjorde citatet til sit. Lis Møller var kreativ og kantet og arbejdede benhårdt på at gøre Esrom Friskole til en succes, både økonomisk og for de elever, som hun brændte for.

I 1992 ansatte hun Jannik Offenbergs som lærer på skolen. I alt kom de to til at køre parløb på skolen i over 20 år – Jannik først som almindelig lærer, herefter leder af kostafdelingen, fra slut-90'erne som souschef og endelig i en kort periode som skoleleder med Lis Møller på sidelinjen. Nogenlunde samtidig i 1992 foreslog hun bestyrelsen at ændre skolens navn til Esrom Kost- & Friskole. Det var da logisk, når det nu også var en kostskole, mente hun – og det fik hun medhold i.

Iderigdommen hos Lis Møller var stor. Hun havde god føling med, hvad der rørte sig ude omkring, og hun bakkede op om mange af lærernes påfund. En ny sommerskole for kostelever slog to fluer med ét smæk. Dels fik man nu penge for kosteleverne i alle 12 måneder, og dels fik både elever og lærere set en god bid af verden – Thailand, Cuba, Lanzarote, Mexico, Spanien – hvilket gav dem helt nye fællesskabsoplevelser, kendskab til historien og et møde med andre kulturer og samfundssystemer. "De stråler som små sole," hed det om eleverne, da de vendte hjem fra en af de eksotiske udlandsture, som de aldrig ville have haft mulighed for, havde de boet hjemme. Kostafdelingen begyndte at have eleverne boende i weeken-

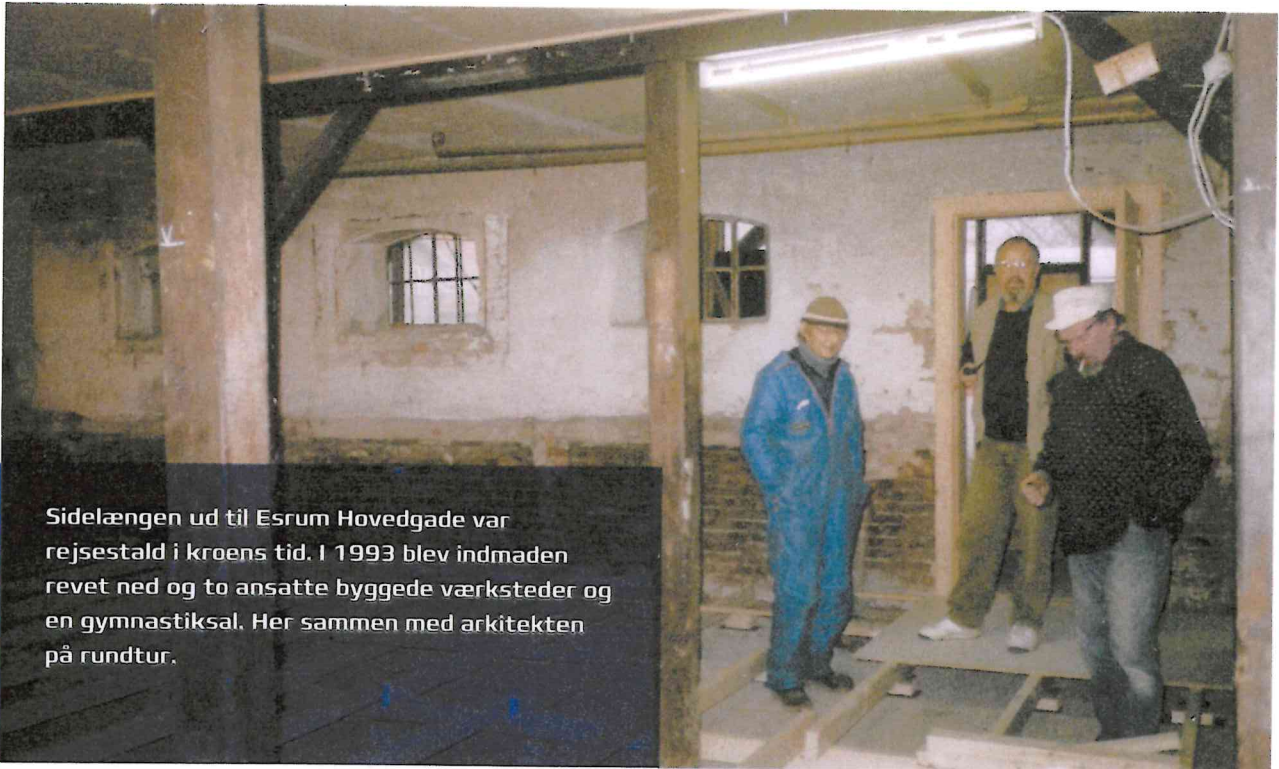
derne – det gav både mening og penge i kassen. Der blev indkøbt kanoer og kajaker til brug på Eslom Sø. Der blev indrettet et moderne computerrum og oprettet en musiklinje for de elever, som ikke var så meget for det boglige – en musiklinje, der stadig er en integreret og populær del af skolen. Rengøringsordningen, hvor de store elever skulle gøre rent en time hver om ugen og spare lønnen op til lomme penge på lejrskoleturene, så dagens lys. ”Lærerne står tappert ud,” hed det, når eleverne i hverdagen forsøgte at slippe let om ved tjansen. Værkstederne, det lydisolerede musikrum, sommerfesterne og sportsbanerne er fra den tid – ligesom ombygningen af den gamle heste- og rejsestald samt lade, der kom til at huse et stort træværksted og en lille gymnastiksal.

Kulturmøder, økologi og fremdrift

Et godt eksempel på, hvordan skolen arbejdede, var Rumæniensprojektet fra 1994. Under temaugerne ’Kulturer fra andre lande’ havde en klasse besluttet at se på Rumænien, fem år efter at landet og de forsømte børn var i mediernes søgelys. Målet var et to uger langt besøg på skolehjemmet Petris. Eleverne forberedte sig – arbejdede med information fra Røde Kors og var i praktik i nordsjællandske flygtningelejre. De samlede gaver ind blandt skolens leverandører – blyanter, kuglepenne, sæbe, shampoo med mere – og da de kom hjem fra et indholdsrigt ophold i Rumænien, holdt de åbent hus for at fortælle om deres erfaringer – og samlede sko ind til skolehjemmet. En af eleverne opsummerede i UgePosten således: ”Vi oplevede meget, vi så meget, vi lærte meget, og vi tænkte meget.”

Eleverne øver revy til sommerfesten i laden, hvor der i dag er idrætssal. Billedet er fra 1989, så skolens musiktradition går langt tilbage.

Sidelængen ud til Esrums Hovedgade var rejsestald i kroens tid. I 1993 blev indmaden revet ned og to ansatte byggede værksteder og en gymnastiksal. Her sammen med arkitekten på rundtur.

Et andet eksempel er 'Grøn Kro' i samarbejde med Esrums Borgerforening. Forinden havde eleverne arbejdet med energi, vand og affald og indført økologisk mad på skolen. Nu inviterede man til spisning på skolen, hvor de lokale kunne se, at der stadig var noget tilbage af de gamle krostuer.

Nogle enkelte af ideerne i disse år slog aldrig an. En af dem var en udslusningslejlighed som en slags 11. klasse – en tanke, man har bakset med flere gange siden, for ideen fejler ikke noget – men det blev aldrig nogen succes.

Lis Møller havde som socialrådgiver et godt øje til kommunerne som kunder og samarbejdspartnere. I 1992 holdt skolen en temadag for psykologer og socialrådgivere om MBD-børn – børn med Minimal Brain Dysfunction – hvor skolens elever hjalp til med maden. Der var 100 på venteliste, så arrangementet blev gentaget senere.

Resultatet af anstrengelserne udeblev ikke. I de første år steg elevtallet til fyrstelige 67, heraf 15 kostelever, og der kom overskud på driften. Mottoer som 'Det fornuftige alternativ' og 'Esrums Kost- & Friskole både leger og ta'r fat' stammer fra 1992, hvor skolen netop havde skiftet navn.

Det kunne slå gnister

Lærer Allan Thomsen, der startede i 1995, beskrev nogle år senere på en generalforsamling stemningen på sin første arbejdsdag som "et mix mellem Roskilde Festival og Bamse og Kylling. Stemningen var fyldt med glæde, intensitet, varme, rytme og høj puls". Senere stod det klart, fortalte han videre, at "det var en hård arbejdsplads, psykisk som fysisk". Andre har beskrevet, at diskussionerne og konflikterne indimellem var intense på lærerværelset, på generalforsamlinger og på bestyrelsesmøderne – det var engagerede mennesker, og Lis Møller var en leder,

man indimellem kunne slå sig på, så det slog gnister fra kontoret og ud i gangene.

Pædagogisk og didaktisk havde Lis Møller og Jannik Ofenberg antennerne ude. Hele personalet var flere gange i London og høre den anerkendte systemiske teoretiker Peter Lang fortælle om den systemiske tilgang og Appreciative Inquiries, der sammen med Howard Gardners syv intelligenser var blevet skolens teoretiske fundament. Lærergruppen var i Polen og holde pædagogiske dage. Man var på kursus hos psykolog Allan Holmgren på DIS-PUK. Helt i tidens og Lis Møllers ånd – hvor ord som metodelang og faglig top-down-ledelse var fyord – var de nye pædagogiske input mere en inspiration end en ledetråd i praksis for pædagoger og lærere på skolen.

Der blev arbejdet med Esrum Kost- & Friskoles målsæt-

ning og målgruppe, som det ses i papirerne fra den tid: "[...] En særlig opmærksomhed retter skolen på børns sociale og adfærdsmæssige problemer. [...] Selvom vi kommer ud for børn med store sociale handicaps og/eller udviklings- og indlæringsmæssige blokeringer og stagnation, er det som regel muligt at hjælpe dem ind i en positiv udvikling, og vi vil principielt ikke betragte det som umuligt at have med noget barn at gøre og forholde os til det."

Ikke at det ikke gav udfordringer ... "To elever er i sidste uge blevet sendt hjem på en uges 'tænkepause', da de har drukket spiritus på skolen. Også fordi den ene bare er fyldelig og den anden stjæler med arme og ben," hed det i et bestyrelsesreferat fra 1994.

Men der var lige så mange gode historier om elever, der gik til 9.-klasses afgangsprøve og efter omstændigh-

Esrum Kost- & Friskoles første sommerskole gik til Afrika. Elever og lærere besøgte både Ægypten og Kenya - og fik en oplevelse for livet.

I midten Esrum Kost- & Friskoles mangeårige souschef, Jannik Offenberg, flankeret af to lærere.

derne klarede sig godt. For mange elever blev et ophold på Esrum Friskole det, der reddede deres skolegang og fik sat dem på nye skinner i livet – uanset at bølgerne kunne gå endog meget højt blandt lærerne.

En kostelev fortalte i UgePosten i juni 1994: "Forskellen på en folkeskole og Esrum Kost- & Friskole er efter min mening, at i folkeskolen får du bare en bog smidt i nakken, og så skal du være færdig med den til næste dag, men på Esrum Kost- & Friskole er der hele tiden en lærer til at hjælpe dig, hvis du har brug for det, og så er det mere frit, hvis du lever op til de normer og regler, der er. Lærerne sørger også for, at du trives både i skoletiden og i fritiden."

Kritik og en dramatisk beslutning

Gennem alle årene var der fokus på – ja, nærmest drama om – elevtallet. Var der det antal elever, der skulle til for

at udløse det statstilskud, der var med til at holde skolen oven vande? I september 1994 manglede der fire kostelever på skæringsdatoen, og skolen gik glip af 1,4 mio. kr. Det stod så galt til, at da bestyrelsen i 1994 og 1995 indledte forhandlinger om at købe Esrum Hovedgade 18 af 'Kitte' Aagaard og Peter Ib Nielsen, mente banken i første omgang ikke, at skolen var kreditværdig. Men efter utallige forhandlinger og et godt regnskabsår 1996 lykkedes det, og den selvejende fond, Esrum Kost- & Friskole, købte skolen for 5,1 mio. kr. Nu var de sidste af de oprindelige stiftere – med en enkelt undtagelse – ude af skolen, der efter købet var en selvejende institution i ordets egentlige forstand.

Indimellem var der konflikter mellem bestyrelsen og den daglige ledelse. Fx om forbruget af penge. En sommerskoletur til Kenya i midten af 1990'erne gav et underskud

på 70.000 kr. "Uacceptabelt," mente bestyrelsen, men Lis Møller trodsede bestyrelsens kritik, når det gjaldt elevernes oplevelser. I 1999 kom en ny bestyrelse til med forældrerepræsentanten Pia Jørgensen i spidsen. De bad løbende om økonomiske redegørelser, men blev hele tiden skuffede og blev med egne ord, som månederne gik, trætte af Lis Møllers enerådighed og mangel på anerkendelse af de rammer, bestyrelsen udstak. På et bestyrelsesmøde i begyndelsen af 2000 – stort set på tiårsdagen for hendes ansættelse – og mens mange lærere og elever var på skoleferie i Østrig – blev bestyrelsen enig om at fyre Lis Møller med virkning fra sommerferien samme år. Hvilket man meldte ud til en totalt uforberedt lærergruppe, da den kom hjem, samtidig med at man fortalte, at man havde indsat Allan Thomsen som konstitueret leder.

Men der havde bestyrelsen handlet overilet, skulle det vise sig ...

Elever og lærere forbereder sommerfest. På billedet ses den mangeårige pedel, Ervin Olsens, flittigt benyttede bil.

Elever og lærere på kanotur på den svenske sø Mücklen, hvor man overnatter i shelter.

”

STELLA: På Esrom fik jeg lige det, jeg havde brug for

Stella trivedes ikke i folkeskolen. Hun havde svært ved at læse og fik at vide, at hun var lige så dum som sin storebror – hvilket i lærernes øjne sagde ikke så lidt! Så moren besluttede, at hun skulle på Esrom Kost- & Friskole som dagelev. Det var i 1995. Hendes anden bror, Chris, gik allerede på skolen og havde et godt socialt netværk. Stella startede i 7. klasse.

”Det var helt fantastisk. Min lærer – ‘fru Larsen’ – var pædagog og tacklede tingene på en helt anden måde end mine gamle lærere. Vi fik lov til at snakke sammen i timerne og fortælle, hvem vi er. Jeg er mulat, og der var mange forskellige typer teenagere i klassen. Vi var alle sammen interesserede i at dele og høre hinandens historier,” siger Stella.

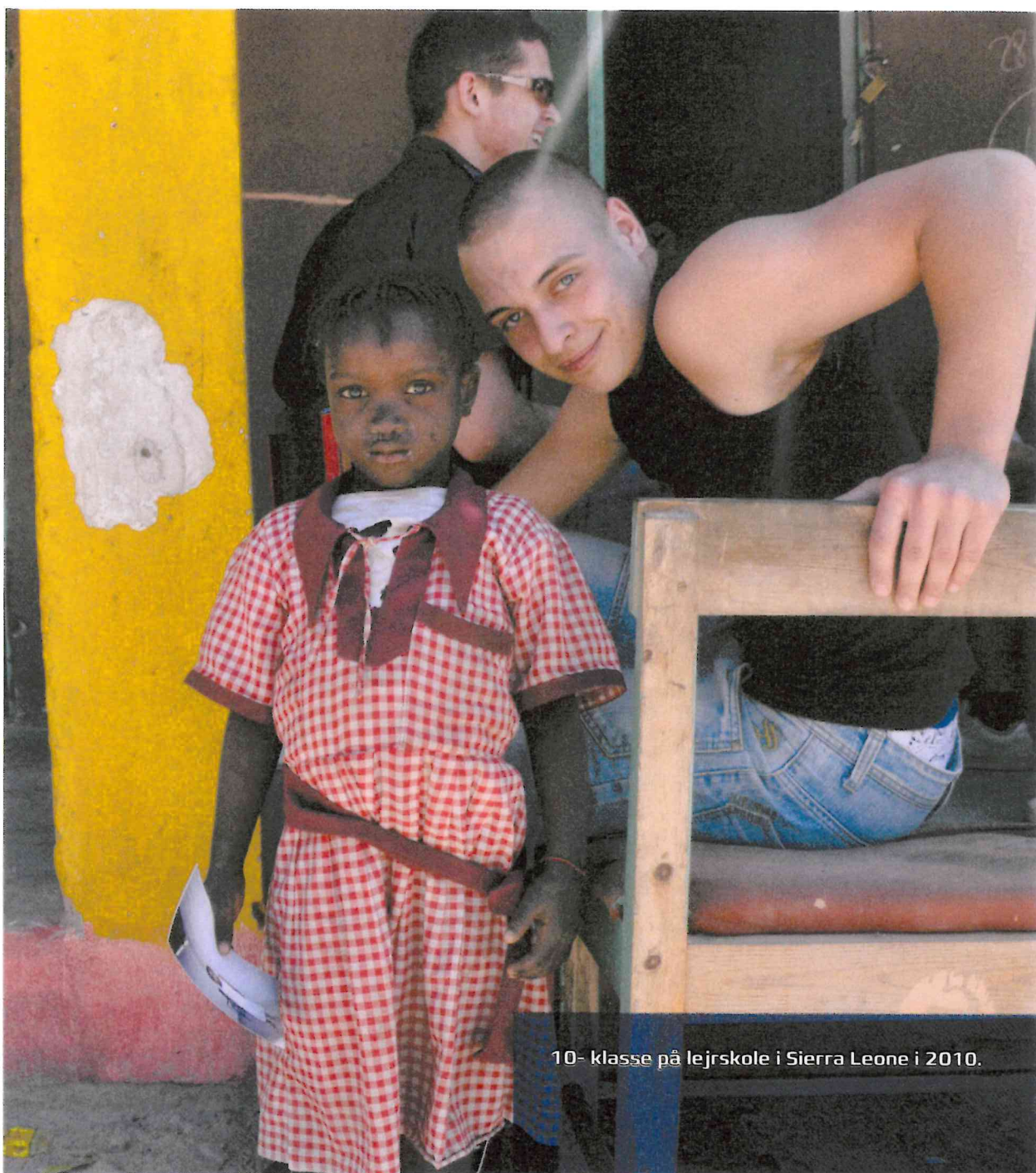
Lærerne greb også undervisningen anderledes an over for de skoletrætte elever. Sagde ”Skal vi ikke gå en tur i skoven?” og listede eleverne til at tælle træer, lægge sammen og trække fra. De fik også lov til at sidde i en rundkreds i timen og massere hinanden, mens de fik læst højt. Stellas afgangsprøve blev bedre, end hvis hun var blevet i folkeskolen.

”Jeg fik lige det, jeg havde brug for. Havde jeg ikke fået det, kunne det være gået grueligt galt,” siger Stella.

Mange år efter ringede hendes elskede ‘fru Larsen’. ”Vi har fået en ny lærer på skolen, der kan lære børn at læse på en anden måde.” Og så gik turen tilbage til Esrom, hvor hun fik knækket koden på sin egen måde. Senere kom hun i praktik på skolen, og eleverne syntes, det var interessant, at de – fordi hun var gammel elev – kunne spejle sig i hendes historie.

Stella og ‘fru Larsen’ har i 20 år arrangeret fodboldturneringer mellem gamle og nuværende elever – og regner med at tage 20 år mere ... De ringer også altid rundt inden gamle elevs-fest for at få alle til at troppe op.

”Derfor har jeg ret god føling med, hvor mange der kan takke ‘Esrom’ for, at de er kommet godt i vej. Lis Møller var en strid kælling. Men hun har hjulpet og reddet mange unger ved at være den, hun er. Fx kom jeg med kosteleverne til Thailand, fordi Lis mente, at der var en anden pige med, som jeg ville gå godt i spænd med,” siger Stella.

10- klasse på lejrskole i Sierra Leone i 2010.

2000-2014

Opgang, krise og en ny chance

I det omfang eleverne på Esrom Kostskole overhovedet har opfattet, hvad der er foregået i kulisserne, efter at bestyrelsen i januar 2000 fyrede skoleleder Lis Møller, må det have været anskuelserundervisning i, hvordan demokrati på en skole også kan foregå.

For i tiden efter fyringen begyndte det at stå bestyrelsen klart, at noget var galt. Det var ikke alle lærere, der elskede skoleleder Lis Møller, men de var samtidig meget fagfor-eningsbevidste, og den måde, bestyrelsen havde handlet på, var bare ikke i orden, mente de. En stor gruppe forældre var også kritiske, og den nye alliance begyndte i det ikke så helt skjulte at lufte deres uenighed med fyringen.

Om bestyrelsen og den konstituerede leder, Allan Thomsen, var helt klar over, hvad der ventede dem på general-forsamlingen i april 2000 – tre måneder efter fyringen – er nok usikkert. Bestyrelsesformanden talte til den ekstraor-dinært store forsamling om, at fyringen vel havde været kluntet og overdramatisk. Men hun henstillede til, at foræl-dre og lærere ville stoppe med at arbejde bag om ryggen på bestyrelsen og slutte op om den ny ledelse. Den konsti-tuerede skoleleder talte herefter om, at grundværdierne tillid, åbenhed og samarbejde mellem bestyrelsen, foræl-dre, lærere, elever og skoleleder skulle [gen]skabes, så "vi ikke i fremtiden bringer skolens eksistensgrundlag i fare".

Men lige meget hjalp det. En stærkt fremmødt foræl-dreskare gik direkte mod den siddende bestyrelse, der blev afsat eller valgte at trække sig – det melder referatet in-tet om. En ny bestyrelse blev valgt, og forsamlingen beslut-tede, at Lis Møller skulle genindsættes som skoleleder.

Sådan blev det. Esrom Fri & Kostskoles leder hed igen Lis Møller, og skolen fortsatte som hidtil. Der skulle gå mere end 10 år, før skolen igen løb ind i en alvorlig krise.

Stabilitet og nyt køkken

00'erne var på mange måder [mest] opgangstid for Es-rom Fri- & Kostskole. I slutningen af april 2001 var op mod 100 lærere fra hele Danmark – samt deres liggeun-

derlag og soveposer – samlet på skolen til 'Lilleskolernes lærerdage'. Salsarytmer, robotter bygget i legoklodser af granvoksne mænd og kvinder, alternative boldspil, revy og dogmevideo blev det til, før de trætte lærere, organiseret i Frie Grundskolers Lærerforening, igen spredtes for alle vinde med ny inspiration.

Pædagogisk var tiden præget af en vældig iderigdom. 10. klasse blev døbt 'Fantastklassen', der blev indført nye workshop-uger og såkaldte nysgerrighedstimer – alt imens Lis Møller beroligede de lærere og elever, der var bekymre-de for, om eksperimenterne ville gå ud over undervisningen.

UgePosten havde igen i 2004 flere artikler om skolen. Den-ne gang om skolens temauger om kost og motion. Under overskriften 'Havregryn giver ro' fortalte Lis Møller om de alt for mange dagelever, der hverken fik vådt eller tørt om morgenen, og som lå passivt hen over bordene, når de kom i skole. Nu fik de havregryn, og der kom ro på undervisnin-gen. Senere omtalte ugeavisen, at to voksne og syv elever fra Esrom Kost- & Friskoles løbehold som en del af moti-onstemaet deltog i løbeklubben Spartas havneløb. Endnu en af datidens ideer, der fortsat lever højt på skolen.

Økonomisk var skolen i mere stabilt vande. Godt nok var der altid spænding op til skæringsdatoen den 5. september. Var der elever nok til at udløse statstilskud? Men det var der altid – og mere til. Budgetlægningen var i det daglige i bedste fald 'charmerende' – fx kunne den bestå af en sætning som, at "nu må vi se, når alle regningerne er betalt for det nye tag, om der også er råd til at udskifte vinduerne".

I 2006 interviewede Kristeligt Dagblad de to elever, Chri-stian og Dennis. "Rent fagligt har jeg lært meget, og så er lærerne her rigtig søde. [...] Det er noget helt andet end folkeskolen," forklarede Christian, mens Dennis fortalte, at han allerede efter et par måneder på skolen havde fået det bedre. Lis Møller og hendes souschef, Jannik Offen-berg, satte på nogenlunde samme tid gang i en undersøgelse af, hvordan det var gået tidligere elever. Undersøgelsen er ikke gemt, men Jannik Offenberg erindrer, at man fandt

Billedkunst i værkstedet. Eleverne er ved at lave et mikadospil.

cirka 60 procent af eleverne – og at to tredjedele af dem både havde god kontakt med hinanden, arbejde og familie.

Nogle år efter fik skolen et kæmpe løft, da det gamle køkken blev revet ned, og der i stedet kom en tilbygning med både moderne storkøkken og – ud i et med køkkenet og spiseafdelingen – en smuk atriumbygning, 'Orangeriet', ud mod baghaven. 7 mio. opsparede kroner betalte skolen for ombygningen – så godt gik det.

I 2010 – på et tidspunkt hvor Tvind-komplekset atter en gang var i vælten i medierne – besluttede ledelsen at smide ordet 'friskole' ud af sit navn, så skolen nu kun hed ESRUM Kostskole. Lis Møller var også hurtig til at tage de sociale medier til sig – skolen var tidligt på Facebook, og der blev produceret videoklip til YouTube. I samme periode må ledelsen have tænkt, at man kunne gå på vandet! På generalforsamlingen i april fortalte skolelederen, at der var mulighed for at overtage et skisportssted i Østergård, og at man overvejede at købe naboejendommen i ESRUM

til udslusning/efterværn. Bestyrelsen – nu med ophavsleder Helle Knutsson i spidsen – var positiv.

Krise og nye tider

Men, men, men. Kort tid efter – i efteråret 2011 – ramte korthuset. Var det ledelsens skyld? Revisorens? Eller virkeligheden, der indhentede skolen? Under alle omstændigheder manglede der på papiret en enkelt elev på samlingsdatoen 5. september. Det betød, at skolen ville miste 3,5 mio. kr. i 2012 – og formelt også tilladelsen til at være kostskole. 'Fejlen' kom på et tidspunkt, hvor kostskolen – i øvrigt også andre typer af døgntilbud – i forvejen var økonomisk klemt, fordi kommunerne bredt sat satsede på familiepleje og netværksanbringelser og derfor enten 'hjemkomte' elever eller valgte kostskolerne fra til en start.

Bestyrelsesreferaterne fra 2012 fortæller en dramatisk historie. De ansatte blev sagt op kort før årsskiftet. "I forbehold, hvis det kan lade sig gøre," skrev Lis Møller i opsigelserne, der blev sendt ud ved udgangen af 2011.

opsigelsen fornægtede Lis Møllers temperament sig ikke. Hun rasede over ministeriets ufølsomhed over for skolens mange henvendelser om en eller anden form for dispensation. "De har simpelthen ikke læst, hvad vi skriver, og det skal de sgu..." skrev hun. Der var i lang tid usikkerhed om, hvorvidt skolen ville bukke under for driftsunderskuddet. Hvem ville fx kautionere for et lån? Den hidtidige bank sagde nej, og lærerne skulle heller ikke nyde noget – mens en ny bank til sidst sagde ja.

Lis Møller måtte af helbredsgrunde midt i det hele trække sig som leder og overlade stolen til den hidtidige souschef, Jannik Offenberg. "Beslutninger ligger hos Jannik, men med Lis' indflydelse," som der står i et af mange bestyrelsesreferater fra den tid. Lærerne og deres tillidsmand, Jesper Harrsen, gjorde en kæmpeindsats for, at situationen ikke skulle gå ud over eleverne og deres afgangsprøver i forsommeren 2012. Ledelsen kæmpede for, at skolen kom ud af det skærpede tilsyn, den var kommet under – og fik på mirakuløs vis tiltrukket nogle nye elever til det kommende skoleår.

Den 5. september 2012 stod det klart, at skolen denne gang

havde klaret skærene. Der var elever nok til, at statstilskuddet kom tilbage, og det samme gjorde ideerne til at forbedre og forny skoledriften. Et nyt slogan 'Livsstil og læring' blev introduceret med rygestop- og slanketure. Der blev introduceret madkurser til elevernes forældre, nye PR-flyers og lagt planer for en 25års jubilæumsfest med underholdning.

Imens besluttede bestyrelsen, at den havde brug for nye kompetencer og rekrutterede virksomhedskonsulent Ole Ketager til bestyrelsesarbejdet. I 2013 blev han formand for bestyrelsen og introducerede straks nye krav til dokumentation, budgetter – og ikke mindst budgetopfølgning.

En sidste ændring blev det til, inden 2013 var ovre. Jannik Offenberg fik nyt job, og skolelederstillingen blev igen ledig. Denne gang var hverken lærere, bestyrelse eller forældre i tvivl. De pegede enstemmigt på den hidtidige tillidsmand og leder af skoleafdelingen, Jesper Harrsen, der i begyndelsen af 2014 kunne sætte sig i lederstolen.

Sprængfyldt med tanker om, hvordan Esrum Kost- & Friskole skulle sikres en fremtid som et relevant og professionelt undervisnings- og døgntilbud.

I 2010 kunne Lis Møller fejre sit 20-års jubilæum som skoleleder på Esrum Kost- & Friskole. Mange af de aktiviteter, som blev udtænkt af Lis Møller, eksisterer den dag i dag som en del af skolens fundament.

MICHELLA: Svært, men også en god tid, der gav nye muligheder

Hun husker skolen som et lille sted tæt på naturen med søde lærere og rigtig god tid til den enkelte elev. I 2007 startede hun i en ren pigeklasse med andre elever, der ligesom hun selv havde haft en hård opvækst. Der følte hun sig godt tilpas – på trods af der også var masser af ”teenagedramaer og intriger”. Men det var også en svær tid – der gik mange timer med samtaler med lærere, kostpædagoger, psykolog og venner for at lære at håndtere, at hendes mor ikke kunne give hende en normal opvækst.

Michella havde især i sprogfagene og i matematik huller efter for meget fravær, men det indhentede hun. Lærerne var gode til at gøre undervisningen interessant og sjov. De fik lov til at diskutere ting i klassen, og lærerne gav de enkelte elever en følelse af ikke bare at være én blandt mange. Noget, der var vigtigt for Michella.

Opholdet på Esrom Kost- & Friskole betød sprogskole i England og skiture, som hun ellers aldrig ville have haft mulighed for. Men mest af alt gav det Michelle nogle pigevenskaber, som blev hendes nye familie.

”Vi er seks veninder, der følger hinanden rigtig tæt. Jeg har også boet sammen med en af dem. Det er en gave. Jeg vil have de veninder resten af mit liv,” siger hun.

Michella kom på en almindelig idrætsefterskole efter 8. klasse – stærkere både fagligt, personligt og socialt. Der var en lærer på kostskolen, der hjalp hende meget til at forfølge sin drøm.

Egentlig ville Michella være sygeplejerske. Men hun havde også lyst til at uddanne sig til den rolle, som lærerne på Esrom Kostskole havde haft i hendes og de øvrige elevers liv. Så i stedet uddannede hun sig til pædagog.

”Når jeg har tænkt over, hvad jeg kunne bidrage med i samfundet, så kunne det godt være noget af det, jeg har lært i min tid på Esrom Kost- & Friskole,” siger hun.

En elev ligger og læser i en af de bøger, der var en del af et læseforløb op til afgangsprøven i dansk i 2010.

Motion og idræt har - stort set fra starten - været en integreret del af Esrums Kost- & Friskole. De store udenomsfaciliteter indbyder til boldspil og andre aktiviteter.

2014-2018

En velfungerende skole med et øje på fremtiden og masser af drømme

Esrum Kost- & Friskole årgang 2015/-16. Skoleleder Jesper Harrsen står i næst bageste række som nr. 2 fra venstre.

Spørger man eleverne, hvilke vigtige ting der er sket på skolen de seneste år med Jesper Harrsen ved roret, vil mange af dem måske nok nævne det nye pillefyr ... Efter mange år med 'brok' over, at der mest var koldt vand i hanerne om morgenen og koldt i krogene, betød det nye energirigtige fyr, at der fra 2014 både har været varmt vand fra morgenstunden og dejligt varmt på hele skolen.

Spørger man skoleleder, lærere og forældre – og formentlig også tilsynsmyndigheder og kommuner – vil de nok lægge fokus andre steder. Under alle omstændigheder vil det formentlig fremgå, at Esrum Kost- & Friskole har de samme grundlæggende værdier som altid og en masse indhold og aktiviteter, der går mange år tilbage – samt at den på andre og afgørende måder bærer præg af at have fået et økonomisk, organisatorisk og pædagogisk løft.

Da Jesper Harrsen satte sig i stolen som skoleleder den 1. februar 2014, fremstod skolen på mange måder en smule vingeskudt efter den store krise i 2011/2012. Mange lærere var grundtrætte, økonomien var fortsat afdæmpet, og elevtallet krævede en konstant opmærksomhed.

Jesper Harrsen kørte fra første dag parløb med bestyrelsesformand Ole Ketager og med sin nyudnævnte sous-chef, Lotte Gjerlufsen. De var enige om målet. At skolen skulle vedblive med at bekende sig til lilleskolernes traditioner – både Jesper Harrsen og Lotte Gjerlufsen kommer fra lilleskoleverdenen. At skolen skulle have et højt fagligt indhold svarende til folkeskolens, og at økonomien skulle være sund. For sig selv havde Jesper Harrsen formuleret et fjerde mål: Eleverne skulle opfatte det som "cool" at gå på skolen.

Pædagogiske visioner og familiearbejde

Noget af det første, Jesper Harrsen og Lotte Gjerlufsen tog fat på – efter at genetablere navnet Esum Kost- & Friskole – var de pædagogiske visioner. Esum Kost- & Friskoles lærere og pædagoger var – som mange andre selvejende/private tilbuds ansatte – autonome og selvledende mennesker med stærke viljer og stærke meninger hver især om den 'rigtige' tilgang til udsatte elever. Det er ikke let at ændre på en sådan kultur. Men over de seneste år har skolen fået et værdigrundlag, de faglige tilgange er nedskrevne, og de følges af tilbagevendende fælles supervision og kurser, og alle lærere og pædagoger tages ved ansættelsen i ed på disse fælles tilgange. Ordet 'metodetvang' er ikke længere et fyord.

At skolen bekendte sig til den systemiske og narrative tænkning, var ikke nyt – heller ikke den relationelle tilgang.

Det nye var – og er – at disse tre metoder er blevet sminkoblet med Lev Vygotskijs tanke om "den nærmeste udviklingszone", som anskuer eleven der, hvor eleven finder sig fagligt og socialt. Det nye var – og er – også det over de seneste år er blevet meget tydeligt, at lærerne konsekvent arbejder sammen om at forstå og høre og kommunikere med dem ud fra disse metoder giver det gode resultater i hverdagen.

For socialpædagog og linjefagslærer Carsten Jul, der været ansat på Esum Kost- & Friskole ad flere omgange – sidst fra august 2017 – giver den nye faglige tilgang meget mening:

"Relationsarbejdet er meget vigtigt for mig. Nok det vigtigste. Alle de værktøjer, der er udviklet, det anerkendende, det narrative, zonen for nærmeste udvikling, arousal, kravtilpasning ... Det er det, jeg er her for. Vi

En af grundpillerne i Esum Kost- & Friskoles værdisæt er at lære eleverne samarbejde og fællesskab og give dem mulighed for at opbygge venskaber.

bejder nænsomt med, hvorfor en elev fx ikke har haft lyst til at gå i skole. Og man kan bare se på fremmødet for at se, at det lykkes langt hen ad vejen. Elever, der har haft års fravær på grund af ondt i maven ved at skulle i skole, kommer nu hver dag.”

Den systemisk/narrative tankegang om, at en elev som en del af sin families 'system' ofte identificerer sig med negative fortællinger, førte i 2016/2017 til, at Esrums Kost- & Friskole begyndte at tilbyde egentlig familiebehandling. I dag får en tredjedel af kosteleverne og deres familier familiebehandling.

”Familiebehandlingen skaber en rigtig god udvikling for mig, så jeg bedre kan hjælpe mit barn. Jeg får redskaber, der giver ham mere ro og gør os alle sammen glattere,” siger en mor til en af disse kostelever til skolens hjemmeside.

Professionalisering og rød tråd til fortiden

Det har gået som en rød tråd gennem hele skolens levetid, at det har været svært at sige nej, når en kommune bankede på skolens dør med en (kost)elev. I de første år var det børn, der slet, slet ikke kunne forstå, at det var mærkeligt at komme i skole med en kniv under armen, senere også unge, der viste sig at være helt uden for rækkevidde i deres voldsomhed eller misbrug, og i mange år også børn og unge, der var tidligt skadede, og som led voldsomt under, at det var alt for sent, der blev grebet ind.

Nogle år har inklusionspolitikken og kommunernes 'hjemtagning' af elever til folkeskolen skabt bekymring. Ikke alene for økonomien – for det var jo elever, der hørte naturligt til et sted som Esrums Kost- & Friskole ... Den bekymring er ifølge skoleleder Jesper Harrsen ikke så fremtrædende længere:

”Min holdning er, at der er en gruppe børn, der kræver professionalisme og behandling, og det er man også ved at få øjnene op for i kommunerne. Visitationsprocessen er samtidig blevet professionaliseret i bestræbelserne på kun at få de elever indskrevet, man kan hjælpe,” siger han.

Ikke bare den nye inklusionspolitik har betydet store forandringer. Den forkætrede lov 409 på folkeskoleområdet, der også gælder for friskoler, har krævet nye ledelsesmæssige beslutninger. En dialog med den nuværende tillidsmand er resulteret i en aftale, hvor man alt efter opgavernes karakter kan beslutte, om en lærer skal sidde hjemme eller på skolen i de ikke skemalagte timer. En beslutning, der også kommer af, at Jesper Harrsen som gammel tillidsmand godt ved, at det slider på kræfterne at undervise på Esrums Kost- & Friskole.

Andre forandringer står kommunerne for. Tidligere sad pengene løst – det gør de ikke længere. Der er en stigende konkurrence på det, man nu åbent kalder 'markedet', også på det sociale område. Det stiller store krav til eksterne tilbud om dokumentation, præcise statusrapporter, et serviceminded samarbejde og et stadigt fokus på kommunens behov. Ikke mange eksterne tilbud kan se bort fra dette – men ser man tilbage i Esrums Kost- & Friskoles annaler, er det kendetegnende, at dette fokus har været der fra en start. Jesper Harrsen er gået et skridt videre. ”Fleksible anbringelser” kalder han skolens nye koncept. På Esrums Kost- & Friskole betaler en kommune kun for fx ekstra støtteforanstaltninger, weekendordninger, familiebehandling eller psykologtimer, hvis eleven har brug for dette – til forskel fra en model, hvor alt er inkluderet i en pris, der er ens for alle elever.

Pædagogiske pejlemærker, Vygotsky, visitationsprocesser og fleksible anbringelser er én ting. En anden er dagligdagen blandt de elever, det hele handler om. 'Fremtiden begynder her' blev vedtaget som nyt slogan i 2015 og betegner meget godt den ånd, som skolen har arbejdet efter de seneste år – og som på mange måder har en lige linje tilbage både til skaberne af skolen og Lis Møllers periode. For dengang som nu er det visionen at tilbyde elever med mange udfordringer en ny start med højt til loftet. Et globalt udsyn, rejser i ind- og udland, en interesse for demokrati, bæredygtighed og samfundet omkring dem, sommer- og julefester, praksisnær læring, indføring i kreative og musikke fag,

Susanne Jørgensen, i daglig tale bare kaldet 'Søs', er Esrum Kost- & Friskoles mangeårige køkkenleder og 'mødmor'. Eleverne hjælper til med madlavningen som en del af dagligdagen.

JACOB: Glad for skolen – men til sidst træt af pædagoger

Jakob var "sygt glad" for at flytte på Esrums Kost- & Friskole som 13-årig. Inden da havde han haft nogle svære år, efter at hans mor døde, og hans far fik problemer. Bopæl hos skiftende plejefamilier, bedsteforældrene, fasteren og faren gav meget fravær i skolen, søvnproblemer og en kraftig overvægt.

Starten på kostskolen var ifølge Jakob det rene helvede. Han savnede sin far og følte sig ikke særligt populær. Men der gik faktisk ikke mange dage, før han vænnede sig til kostskolen. Kom i seng til tiden. Lærte at spise ordentlig mad. Begyndte at træne. Det var også rigtig dejligt, at hans roommate efter den første nat spurgte ham, hvordan hans nat havde været. Jakob fik hurtigt en favoritpædagog, der fik ham med til ekstremsport, og som også var god til IT og computere, der er Jakobs store lidenskab. Han var vild med kostskolens jule-, fødselsdags- og sommertraditioner og også glad for, at kostskolen ikke var – er – indelukket. At man går til aktiviteter ude i byen, fx skydning i Esrums Skydeklub og fitness i Græsted-Gilleleje.

Jakob tog en 9. klasses afgangsprøve på Esrums Kost- & Friskole. I den sidste tid var han blevet lidt træt af at gå på skolen.

"Jeg følte ikke længere, jeg havde brug for alle de pædagoger, der forsøgte at hjælpe mig. Jeg følte ikke længere, jeg passede ind. Jeg kunne godt styre mit eget liv," siger han.

Jakob kom på sportsefterskole i Sjælsølund. Snakkede stadig med nogle af dem, han havde gået i klasse med, og med souschef Lotte Gjerlufsen. I den første tid var han faktisk noget sur på kostskolen – og måske også sig selv. Han opdagede, at han ikke havde haft nok tysk til at komme direkte ind på HTX. Men Jakob var sej. Han har i tiden på efterskolen været til optagelsesprøve, ikke bare i tysk, men – som reglerne foreskriver, når man mangler et fag – også i dansk, matematik og engelsk. Og har bestået.

Når Jakob er færdig med HTX, er tanken at få en uddannelse inden for IT – IT-konsulent eller IT-projektledelse.

Fra sorg over kroens lukning til glæde over et nyt samarbejde mellem byen og skolen

Den 20. maj 2016 holdt Esum Kost- & Friskole og Esum Borgerforening 'Fællesspisning i integrationens tegn'. 85 danske og syriske Esumborgere spiste mad, lavet i skolens store køkken.

Da Esums borgere i 1988 erfarede, at en gruppe langhårede og venstresnoede lærere ville købe Esum Kro og lave en friskole, blev nyheden mødt med blandede følelser. For det første var de fleste mere end kede af, at kroen nu skulle lukke. Der havde været kro på grunden siden 1100-tallet, og kroen havde en meget stor betydning for byens liv.

"Men samtidig var man glad for, at der kom liv i bygningerne igen," fortæller Elin Kirkegaard fra Esum Borgerforening.

En anden Esumborger – Bo Gottlieb, som bor i bebyggelsen Kroengen, der støder direkte op til skolens baghave – husker det borgermøde for 30 år siden i foråret 1988, som friskolens stiftere holdt, hvor de fortalte om tanken bag friskolen. Den overvejende del af de mange fremmødte var positive over for planerne – der var mange langhårede 'bavianer' imellem dem selv, fortæller han. Men der var også nogle, der var bange for, hvad sådan en friskole ville føre med sig af kommunalt anbragte børn og unge og tilhørende kriminalitet.

I mange år derefter levede Esum Friskole og byen Esum hver deres tilværelse. Skolens elever rekrutteredes – og rekrutteres – ikke fra byen, så der er ikke noget naturligt bånd mellem de to. I 1995 og årene frem kom der mere gang i samarbejdet, da Esum Kost- & Friskole startede et samarbejde med Esum Borgerforening om konceptet 'Grøn Kro', hvor eleverne serverede økologisk mad og musik til byens borgere i de gamle krostuer, så de ved selvsyn kunne se, at 'sjælen' fra krotiden endnu var til stede.

I 1997 vandt nogle elever fra skolen en konkurrence om at udsmykke byens bus-læskure – en konkurrence, som Esum Borgerforening havde udskrevet. Der var også åbne koncerter og åbent hus-arrangementer i forbindelse med skolens temauger.

Ikke alt var idel lykke. I 1998 i forbindelse med ombygningen af skolen klagede nogle naboer – ikke bare over byggerod, men også over skolens "støjende adfærd". Roden gjorde man noget ved, men som Lis Møller sagde ifølge annalerne: "Det med støjen er svært at gøre noget ved,

da der jo kommer lyde ud af børn, når de er sammen. Vi vil dog fremover være mere opmærksomme på, hvilke lyde det er, der kommer ud af deres mund.”

Nye og gamle traditioner

I nyere tid er der kommet en større tilnærmelse mellem skolen og byen. Den 20. maj 2016 holdt Esum Borgerforening i samarbejde med Esum Kost- & Friskole arrangementet 'Fællesspisning i integrationens tegn', hvor 85 danske og syriske Esumborgere spiste dansk og syrisk mad sammen, og der blev snakket, leget, sunget og hygget. Esum Borgerforening havde inviteret, og arrangementet blev afholdt i Orangeriet på Esum Kost- & Friskole, hvor maden også blev tilberedt. Jesper Harrsen fortalt kort om skolen og om dens historie som kro. Bordene var dækket op med de gamle tallerkener fra kroens tid.

Første søndag i advent 2017 deltog langt over 100 børn og voksne i juletræstændingen af det smukke træ på pladsen foran Esum Kost- & Friskole. Arrangementets anden del foregik indendørs på Esum Kost- & Friskole i lune og julepyntede omgivelser, hvor der blev serveret æbleskiver og varm gløgg og/eller kakao. Formand for Esum Borgerforening Karsten Milton holdt juletalet 2017. Det er fra skolens side intentionen at fortsætte denne nye 'Julekro' – i stil med den 'Grøn Kro', der blev startet i 1990'erne.

Til 30-års-jubilæet for Esum Kost- & Friskole deltager Esum Borgerforening med opsætning af en flag-alle gennem hele byen, med en hjælpende hånd ved de udendørs jubilæumsaktiviteter og ved opsending af 300 farvestrålende hyldestballoner til skolen fra Esrums borgere.

10 formænd/-kvinder på 30 år

- 1988 | **Bjørn Svensson** | Socialpædagog og forbundssekretær i SL
- 1989 | **Helmer Nymark Andersen** | Typograf
- 1991 | **Ivan Petersen** | Forælder
- 1991 | **Johan Metzou** | Forælder
- 1992 | **Bent Andersen** | Forælder
- 1997 | **Hans Thaysen** | Forælder
- 1999 | **Pia Jørgensen** | Forælder
- 2000 | **Hans Thaysen** | Forælder
- 2001 | **Helle Knutsson** | Opholdsstedsleder
- 2013 | **Ole Ketager** | Virksomhedskonsulent
- 2017 | **Bjørn Strange** | Lærer og skolevejleder

5. september er altid en skæbnedag for en friskole

For en selvejende friskole- og kostskoleleder vil datoen den 5. september nok altid give et lille gys. For det er dagen, hvor det uden skånsel whatsoever viser sig, om man får det statstilskud, der stort set er en forudsætning for at drive en ikke-offentlig institution på skoleområdet.

Reglerne har ændret sig i de 30 år, Esrum Kost- & Friskole har eksisteret. Men det, der ikke har ændret sig, har været, at ledelsen på Esrum Kost- & Friskole altid har set frem til dagen med en vis bæven.

I startårene fra 1988 til 1990 var kravene lempelige. En friskole skulle pr. 1. september (det var skæringsdatoen dengang) have mindst 12 elever fra 1. til 7. klassetrin. Det andet år var det 20 elever og det tredje år 28 elever.

Siden kom der et supplerende krav – at man ud over det samlede antal dag- og kostelever skulle have mindst 18 kostelever for at få et særligt statstilskud som kostskole og 32 elever til tilskuddet som fri grundskole.

I alle årene – bortset fra et enkelt – er det lykkedes at nå minimumsantallet. Utallige bestyrelsesreferater over årene viser, at man skal helt hen til sommerferien – og nogle gange over denne – før billedet er helt klart. I 2011 gik det galt. Der manglede – i hvert fald på papiret – en enkelt elev. Skolen mistede i alt 3,5 mio. kr. og var lige ved at bukke under.

De seneste år har der været mindre usikkerhed. Skolen er inde i en stabil gænge, og elevtilgangen synes stabil.

Alle elever tæller,
når det årlige
statstilskud skal
gøres op...
Her kaldes der ind
efter et frikvarter -
ikke til elevtælling,
der foregår
elektronisk.

ESRUM

KOST- OG FRISKOLE

Rids af historien

Den ældste del af Esrom Kro blev bygget i **1136** som bolig for de arbejdere, der opførte Esrum Kloster.

Fra **1154** var kroen herberg for rejsende, der søgte klosteret.

Efter reformationen i **1535** blev kroen solgt, bygningerne blev renoveret, og kroen blev kgl. privilegeret og fungerede som postkro og skiftested for diligenceheste.

Kroen blev genopført i **1907**, efter at den gamle kro brændte ned til grunden. Kroen havde 24 værelser.

Samtidig med kro har der i bygningerne været fx mekanikerværksted og benzintank.

I **1987** blev kroen nedlagt, og året efter genopstod den som Esrom Friskole.

Kilde: Lokalthistorisk Arkiv for Græsted og Omegn

Kært barn – mange navne

Skolen har skiftet navn et par gange undervejs.

1988 Esrom Friskole

1992 Esrom Kost- & Friskole

2010 Esrum Kostskole

2015 Esrum Kost- & Friskole

Redaktion: Skoleleder Jesper Harrsen og journalist Kirsten Holm-Petersen

Layout: Kiberg & Gormsen

Tryk: GSB Grafisk

August 2018

ISBN: 978-87-970840-0-7

Esrum Kost- og Friskole

Esrum Hovedgade 18
3230 Græsted

Telefon +45 48 39 09 50

Mail kontor@esrumkostskole.dk

www.esrumkostskole.dk

2018

ESRUM KOST- OG FRISKOLE

I 1988 stod 15 elever – de fleste af dem nok ikke helt renskurede – foran den gamle krobygning på Esrum Hovedgade 18. Som det første hold på den nystartede Esrum Friskole skulle de sammen med en flok langhårede lærere, pædagoger og madmor Grethe i bus til Sverige, hvor de skulle starte deres undervisning. Skolen var nemlig ikke blevet godkendt endnu af kommunen ...

I dag 30 år efter har Esrum Kost- & Friskole cirka 50 dag- og kostelever, og flere hundrede elever har gennem årene taget en 9.- eller 10.-klasses afgangsprøve på skolen.

Skolens slogan, 'Fremtiden begynder her', betegner meget godt de principper og den ånd fra lilleskolerne, som skolen arbejder efter i dag, og som på mange måder har en lige linje tilbage til initiativtagerne og de mellemliggende skoleledere. Dengang som nu er det visionen at tilbyde elever med mange forskellige typer af udfordringer en ny start i tilværelsen med højt til loftet. Et globalt udsyn, rejser i ind- og udland, en interesse for demokrati, bæredygtighed og samfundet omkring dem, mange traditioner og fester, praksisnær læring, indføring i kreative og musiske fag, idræt, IT-dannelse, motion, sunde fritidsinteresser og kontakt til lokalsamfundet. Og ikke mindst en afgangsprøve, der kan bruges som indgang til en ungdomsuddannelse.

Jubilæumsskriftet tegner et billede af kost- og friskolen gennem 30 år, dens forskellige ledere og den pædagogiske udvikling, der har præget både skoleafdelingen og kostafdelingen. Der er stemningsglimt fra arkiver og gamle avisartikler, og en række tidligere elever fortæller, hvad skolen har betydet for deres udvikling.